

EUCCHARISZTIKUS ÁHÍTATFORMÁK CSÍKSZENTDOMOKOSON

Csíkszentdomokos közösségi imaéletének napjainkban is tapasztalható gazdagsága lehetővé teszi, hogy eucharisztikus áhítatformáival, és ezen belül a szentségimádáshoz kötődő ájtatosságaival külön tanulmányban foglalkozzunk. A liturgikus és paraliturgikus változatokban is előforduló gyakorlatok zömében 19–20. századi gyökerűek, fennmaradásuk többnyire egyházi szorgalmazásra történt, találkozzunk azonban laikus kezdeményezésekkel, hagyomány átörökítő törekvésekkel is.

A katolikus egyházban a szentségimádás az Oltáriszentségben jelen lévő Jézus Krisztus szentmisén kívüli imádását jelenti, ami megvalósulhat egyéni szentséglátogatás alkalmával, vagy „közösségi-nyilvános” szentségkitétel jelenlétében. A 13–14. századtól kezdődően az Oltáriszentség jelenlétében megvalósuló ájtatosságoknak különböző, rövidebb-hosszabb időtartamú változatai alakultak ki. A 16. század elejétől kezdve egyes templomok, szerzetes rendek a szünet nélküli szentségimádást (éjjel-nappal) is felvállalták. 1527-ben Zaccaria Szent Antal kezdeményezésére Milánóban létrejött a negyvenórás szentségimádás, amely a megnevezésében is feltüntetett időtartamú ájtatosság végzését jelentette a tabernákulum, vagy a kitett Oltáriszentség előtt. A 17. század folyamán a Jézus negyven órás sírban nyugvásának az emlékét idéző áhítatforma az egész világon elterjedt. Helyenként az örökimádás egyik korai változatává alakult át, amely a negyven órás imádás folyamatos körforgását tűzte ki célul egy város, vagy egy egyházmegye templomaiban. Egy későbbi típus rövidebb, reggeltől estig tartó adorációval szervezte meg az átadást.²

Az erdélyi elterjedés korai szakaszáról keveset tudunk, a 19. századtól kezdve ismerünk olyan rendeleteket, amelyek az Oltáriszentség szentmisén kívüli tiszteletének egyes változatait, a szentségimádás különböző lehetőségeit ajánlják, vagy teszik kötelezővé a gyulafehérvári római katolikus egyházmegyében.³ Ezek többnyire püspöki körlevelek, rendeletek, amelyek személyes vagy pápai kérést közvetítve szorgalmazták ezen ájtatosságok elterjedését. A negyven órás szentségimádás eddigi legkorábbi említése egy 1859-ben kelt körlevélből ismert, amelyben Haynald Lajos püspök röviden méltatja az egykori szokást és egy új, reggeltől estig tartó örökimádási gyakorlat bevezetését

1 A szerző a MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársa.

2 Vö: *Magyar Katolikus Lexikon*, negyvenórás szentségimádás szócikk: <http://lexikon.katolikus.hu/N/negyven%C3%B3r%C3%A1s%20szents%C3%A9gim%C3%A1d%C3%A1s.html> (letöltés: 2019. január 14.); örökimádás szócikk: <http://lexikon.katolikus.hu/%C3%96/%C3%B6r%C3%B6kim%C3%A1d%C3%A1s.html> (letöltés: 2019. január 14.); szentségimádás szócikk: <http://lexikon.katolikus.hu/S/szents%C3%A9gim%C3%A1d%C3%A1s.html> (letöltés: 2019. január 14.).

3 Vö: NÓDA 2012. 145–150.

rendeli el.⁴ A reggeltől estig tartó imádást egy előírt napon, évente egyszer kellett felvállalják az egyházmegye templomai, kápolnái. Ezt követően, jelenlegi ismereteim szerint napjainkig ez a gyakorlat maradt fenn, amelynek megújítása az egyházmegyében több alkalommal is megtörtént. Mailáth Gusztáv Károly püspök 1937-ben⁵, Márton Áron püspök 1939-ben⁶ és 1957-ben⁷, Jakubinyi György érsek 1998-ban⁸ tett közzé megújított szentségimádási rendet. Az évi egynapos szentségimádás felvállalásának kötelezettsége kisebb megszakításokkal a 19. század közepétől napjainkig megfigyelhető az egyházmegyében, így a vizsgált egyházközségben is. A csíkszentdomokosi közösség az 1930-es évek végétől egész napjainkig május 17-én kellett eleget tegyen ennek a feladatának. A 19. században találkozunk más szabályozásokkal is, 1859-ben szeptember 3.⁹, 1861-ben november 18.¹⁰ volt kijelölve a falu örökös szentségimádási napjának.

Az év egy meghatározott napjához kötődő szentségimádási gyakorlat mellett a 20. század elejétől kezdődően fokozatosan elterjedt az egész gyulafehérvári egyházmegye területén a hónap első vasárnapi adoráció is. A szokás általános meghonosodása az oltáregyletek központi rendelethez történő megalakításának köszönhető. 1901-ben Mailáth Gusztáv Károly püspök szorgalmazta minden plébánián ezen szervezetek megalakulását, valamint ezek csatlakozását az általa 1898-ban Gyulafehérváron megalapított Központi Oltáregyesülethez.¹¹

Az egyházmegye oltáregyesületi alapszabályzata szerint a búcsúkiváltságok elnyeréséhez minden tag elengedhetetlen feladata volt, hogy: „havonta egy órát töltsön a legfölségesebb Oltáriszentség imadásában”¹². Ennek elmulasztása nem számított véteknek, de ha két alkalomnál többször is előfordult nem lehetett részesülni a kiváltságokban. Kivételes esetben a szentségimádást otthon, vagy munkaközben is lehetett végezni, azonban „a legfölségesebb Oltáriszentséggel lelkileg egyesülve” kellett maradni. A tagok másik fontos kötelezettségének számított a tagságdíj rendszeres befizetése.¹³

Márton Áron püspök folytatta elődje törekvéseit, 1948-ban újra elrendelte az egyházmegye minden plébániáján az oltáregyletek szabályszerű megalapítását, megújítva az alapszabályzatot is.¹⁴

4 Vö: HORVÁTH é. n.

5 A liturgikus rendelkezés rövid ismertetését lásd NÓDA 2012. 149–150.; TAMÁSI 2009. 105–106. Az 1938. január 1-től hatályba lépő újjászervezést valószínűleg nemcsak Mailáth püspök kettős jubileuma (papságának 50., püspökségének 40. évfordulója) ihlette, hanem az ugyanabban az évben Budapesten rendezett Eucharisztikus Világkongresszus is. Vö: TAMÁSI 2009. 105.

6 NÓDA 2012. 153.; A rendelkezés szövegének közlését lásd MARTON 2015. 68–70.

7 NÓDA 2012. 155.; A körlevél közlését lásd MARTON 2008. 143–145.

8 HORVÁTH é. n.

9 GYÉL I 1/a. *Ájtatosságok, búcsúk, szentmise, böjt, missziók, papi lelkigyakorlatok* (a továbbiakban: 23). 505/1860.

10 GYÉL I 1/a. 23. 3202/1860.

11 TAMÁSI 2009. 70. A gyulafehérvári egyházmegye oltáregyesületeinek 20. század eleji megszervezéséről és működéséről lásd NÓDA 2012. 146–149.

12 *A legfölségesebb...* 1928. 11.

13 *A legfölségesebb...* 1928. 11–12.

14 Erről a rendelkezésről részletesebben lásd NÓDA 2012. 154.; MARTON 2008. 14. A rendelet szövegének közlését lásd MARTON 2008. 125–134.

A kommunista diktatúra ideje alatt ezek a vallási közösségek többnyire felbomlottak, a gyulafehérvári egyházmegyében napjainkban általánosan meglevő első vasárnapi szentségimádás valószínűleg ennek az oltáregyleti gyakorlatnak a maradványa.

Csikszentdomokoson a „szentségimádás társulata” 1899–1908 között a „Jézus Szentséges Szíve társulatával összeköttetésben” működött.¹⁵ Szabályszerű megalakulására 1908-ban megvalósult újjászervezésekor került sor, amikor csatlakozott a Gyulafehérvári Központi Oltáregyesülethez is, akkor 132 tagot (7 férfi, 21 hajadon és 104 asszony) számlált.¹⁶ Fennállását az 1940-es évek végéig sikerült eddig írott forrásokkal dokumentálni. Egy 1912-ben kidolgozott püspöki tervezet nyomán a plébánosok minden év augusztusában külön jelentést kellett tегyenek az egyházközségükben működő katolikus egyesületekről.¹⁷ 1912–1950 közötti időszakból maradtak fenn a „XII. számú reláció”-nak nevezett jelentések, amelyeknek köszönhetően az egyházmegye egyesületi életének ez az egyik legjobban dokumentált periódusa.¹⁸ Az I. világháború következtében 1918-ban szükségessé vált az egyesület újjászervezése.¹⁹ A két világháború közötti időszakban volt a legtöbb tagja az egyesületnek, amikor az iskolás fiúkat és lányokat is beszervezték a tagság sorába. 1947-ben 178 tagja volt az egyesületnek, közülük már csak kettő volt férfi.²⁰ Az egy-két mondatos jelentések csak arról tájékoztatnak, hogy a hónap első vasárnapi szentségimádások és az azt követő gyűlések, megbeszélések rendszeresen meg voltak tartva, a tagok az imaórákat pontosan végezték, de nem részletezik ezek hogyan történtek, valamint azt sem, hogy a falu többi vallási közösségei bekapcsolódtak-e ezekbe az ájtatosságokba. A szűkszavú beszámolók és a ritkaságszámba menő jegyzőkönyvvezetés azt sejtetik, hogy a csikszentdomokosi oltáregylet leginkább az 1899-es megalakuláskor, a megnevezésével („szentségimádás társulat”) is hangsúlyozott feladatot tekintette mindvégig elsődlegesnek. Valószínűleg az egyházmegye sok más településéhez hasonlóan az oltáregylet működése itt sem tudott az egyházi előjárók elvárásainak megfelelően kibontakozni. Egyes vélekedések szerint az egyházmegye legtöbb pontján nehézkes volt a működésük, mivel „nagyreszt csak nő tagjai voltak és a tevékenységük a tagsági díj befizetésére és a gyűlések szervezésére korlátozódott.”²¹ Valószínűleg az igazi meghonosodás hiányának köszönhetően

15 A Jézus Szíve társulat 1899-ben jött létre, az akkori plébános Lukács Vilmos szorgalmazására, amelynek alapító okiratai is fennmaradtak. GYÉL I 1/a. 23. 1743/1899. Ő nevezi az oltáregyletet szentségimádás társulatlak az 1908-as újjászervezés jóváhagyását kérelmező levelében. GYÉL I 1/a. 23. 2409/1908.

16 GYÉL I 1/a. 23. 2409/1908.

17 TAMÁSI 2009. 19.

18 Azonban a plébánosok nem minden esetben, vagy többszöri felszólítás után tettek eleget ennek a kötelezettségüknek. Beszámolóik legtöbb esetben elég szűkszavúak. Még az is tisztázásra szorul mennyire pontosak a tagságra vonatkozó adatok. A csikszentdomokosi oltáregyletre vonatkozó jelentések a tagság feltüntetésével mellett néhány mondatban kitérnek a tevékenység rövid ismertetésére is.

19 Ebből az időszakból több jegyzőkönyv is fennmaradt. GYFL CSGYL. *A Csikszentdomokosi plébánia iratai. Tematikusan rendezett kötetek. Oltáregylet tagnyilvántartása 1909–1918.*

20 GYÉL I 1/a. 23. 1600/1947.

21 NÓDA 2012. 147.

nem tudta a kommunista uralom viszontagságait sem túlélni, a tagok fokozatos kihálásával a hónap első vasárnapi szentségimádási órák végzése többnyire a rózsafüzér társulatok feladatává vált, és maradt egész napjainkig.

A faluban egy harmadik, máig fennmaradt eucharisztikus áhítatforma a csütörtöki naphoz kötődő, „éjjeli szentségimádás”, amely nem az Oltáriszentség jelenlétében történik, Jézus nagycsütörtöki szenvedésének éjszakai átélésére összpontosít, az otthon csendjében virrasztva és engesztelve lehet az emberiség bűneiért felvállalni. Az Alacoque Szent Margit egyik 1674-es látomására épülő²² csütörtök éjszakai gyakorlat valószínűleg kapcsolatba hozható ugyancsak e látomás hatására létrejött 19. század eleji jezsuita kezdeményezésű szentorával, valamint az akkor létrehozott Szentóra Testvériséggel.²³ A 20. század első felében a gyulafehérvári egyházmegyében is több olyan rendelkezéssel találkozunk, amelyek a világegyházban általánosan elterjedt csütörtöki, vagy csütörtök éjszakai szentorák megtartását szorgalmazzák, vagy írják elő. Mailáth püspöknek 1933-ból és 1934-ből,²⁴ Márton Áron püspöknek 1948-ból²⁵ ismertek ilyen rendelkezései. Korábban is történhetek ilyen kezdeményezések, de ezekről még nem sikerült adatot találni. A csütörtöki naphoz kötődő ájtatosságnak valószínűleg sok változata alakult ki. A Csíkszentdomokoson meghonosodott típus az eddig felkutatott adatok alapján egy 20. század eleji német kezdeményezés, elindítója a Bajorországban szolgáló Ziegler Andreas, landshuti plébános²⁶. Még nem sikerült tisztázni, hogy az általa összeállított ájtatosság első kiadása mikor jelent meg, legkorábbi változatát 1913-ból²⁷, a legkésőbbit 1985-ből²⁸ sikerült felkutatni.

Az ájtatosság érdekessége, amint már korábban is említettem, hogy nem az Oltáriszentség jelenlétében kellett végezni, hanem a „saját szobájukban

22 „Kívánom tőled, hogy minden éjjel csütörtökön éjjel 11–12-ig földig hajolva, imában töltsd ezt az órát, hogy részed legyen abban a fájdalomban, amelyet az Olajfák-hegyn a halállal küzdve átszenvedtem és ez által megengeszteljed haragomat a bűnösök iránt.” n. n. é. n. [1928]. 4.

23 A Szentóra Testvériség és a hozzá kapcsolódó csütörtöki áhítatforma Robert Debrose SJ, jezsuita szerzetes kezdeményezésére született meg 1829-ben, Paray-le-Monialban. BERGER 2008. 444.

24 NÓDA 2012.149.

25 NÓDA 2012. 153.

26 A mű eredeti szerzőjét a magyar nyelvű kiadások legtöbb esetben feltüntetik.

27 ZIEGLER, Andreas: *Die nächtliche Anbetungsstunde : zur Sühne für die Sünden der Nacht*. Pfeiffer. München. 1913. Lásd <https://dli.institute/dlibib/dlibibkatwp.php?layout=dbk&ausgabe=1&nummer=3842&Bestand=c&NurSchweiz=0%27> (letöltés: 2019. február 4.) További kiadások (1915, 1920, 1925, 1929) létezéséről német antikváriumok kínálatából lehetett tájékozódni. Lásd például: <https://www.booklooker.de/B%C3%BCher/Angebote/titel=Die+N%C3%A4chtliche+Anbetungsstunde+Zur+S%C3%BChne+F%C3%BCr+Die+S%C3%BCnden+Der+Nacht> (letöltés: 2019. február 4.); https://books.google.ro/books/about/Die_n%C3%A4chtliche_Anbetungsstunde.html?id=13TluQEACAAJ&redir_esc=y; <https://www.zvab.com/n%C3%A4chtliche-Anbetungsstunde-S%C3%BChne-S%C3%BCnden-Nacht-Ziegler/5747220633/bd> (letöltés: 2019. február 4.); https://books.google.ro/books/about/Die_n%C3%A4chtliche_Anbetungsstunde.html?id=iBVGmgEACA-AJ&redir_esc=y (letöltés: 2019. február 4.)

Ismerve, hogy 1913-ban a tizennegyedik, 1929-ben pedig a negyvenkettedik kiadás látott napvilágot, könnyen kiszámítható, hogy a közbeeső 16 év alatt további 28 került kiadásra. A német gyakorlat népszerűségére a magyar fordítások előszavában is történik utalás.

28 Lásd <https://www.booklooker.de/B%C3%BCher/Ziegler-Andreas+Die-N%C3%A4chtliche-Anbetungsstunde-Zur-S%C3%BChne-F%C3%BCr-Die-S%C3%BCnden-Der-Nacht/id/A02ep38g01ZZJ> (letöltve: 2019. február 4.)

(nem a templomban)”, évente egyszer, egyénileg vagy csoportosan, egy szabadon választott csütörtöki napon, kizárólagosan csak éjszaka 11 és 1 óra között kiválasztott időpontban. Az éjszakai imaóra felvállalásával lehetett az egyesület²⁹ tagjává válni. A hatásos megszervezés érdekében a „könyvecske” bevezetőjében javaslatot olvashatunk arra vonatkozóan, hogy minden községben jelöljenek ki „egy buzgó lelket”, aki beosztja az érdeklődőket az egyes csütörtöki napokra. Ahol többen lennének a rendelkezésre álló csütörtöki napoknál (52), ott 2–3-an együtt is végezhetik. Minden egyes imaóráért 300 napi búcsú volt engedélyezve, aki nagycsütörtökön vagy úrnapiján is elvégezte teljes búcsút nyerhetett.³⁰

Jelenlegi ismereteim szerint ez a gyakorlat magyar nyelvterületen legkorábban a kalocsai egyházmegyében nyert egyházi jóváhagyást, 1914-ben, első kiadása meg is jelent abban az évben.³¹ További, Kalocsán megjelent hasonló kiadások 1915-ben, 1917-ben és 1941-ben láttak napvilágot. Ezekben a kiadványokban már fel van tüntetve az eredeti mű szerzője, de nem tudjuk kinek a munkája a magyar fordítás. Ez nem derül ki a megjelenés jóváhagyását tartalmazó egyházi levelezésben sem.³² feltételezhető, hogy a hatósági engedélyt kérelmező Tantos Ferenc³³ volt a fordító is.

Erdélyből eddig három kiadást sikerült felkutatni. A legkorábbi³⁴ a szerző, a kiadási év és hely feltüntetése nélkül jelent meg, amelynek egy példánya az OSZK-ban³⁵ is megtalálható, ami feltételezésem szerint 1928-ban jelent meg valahol Erdélyben³⁶. A Kalocsán kiadott változatoktól csak annyiban különbözik, hogy a kiadvány végén nem 24, hanem csak 16 búcsú kiváltság³⁷ szerepel. Csíkszentdomokoson leginkább ezzel a kiadvánnyal lehetett találkozni. Egy későbbi³⁸, Péter Ferenc csíkszeredai nyomdájában készült változat kiadási

29 A „könyvecske” nem nevezi meg az egyesületet, semmilyen információt nem közöl vele kapcsolatosan, az ájtatosság eredetéről sem tudhatunk meg sokat, csak azt, hogy Alacoque Szent Margit fent idézett látomására épül. A kiadvány német eredetijének népszerűségét ugyan megemlíti, de ennél többet nem árul el róla sem. Valószínűleg a későbbiekben ismertetett kanizsai kiadásban megnevezett Szentóra Társulatot takarhat a névtelen egyesület.

30 n. n. é. n. [1928] 4–9.

31 ZIEGLER 1914.

32 KFL.I.1.a. Libri, Nr. 3007/1914. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani Lakatos Andornak, a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár vezetőjének a forrás digitalizált változatának hozzáféréseben nyújtott segítségéért.

33 A hatósági jóváhagyásból kiderül, hogy abban az időszakában Tantos Ferenc a kalocsai szeminárium vicerektora volt, de az nem derül ki, hogy miért ő a kézirat felterjesztője, valamint az sem, hogy miért szorgalmazza a kiadását.

34 n. n. é. n. [1928]

35 Az OSZK-ban őrzött, 149325 számú jelzettel ellátott kiadványt a borító kivételével teljesen megegyezik a csíkszentdomokosi példányok többségével. A borítókat nem lehet összehasonlítani, mivel a faluban felkutatott „könyvecskék” egyikének sincs meg.

36 A kiadvány címdoldalán szereplő pecsétek alapján 1929-ben a kisnyomtatvány a kolozsvári egyetem könyvtárának a tulajdonában volt, az OSZK pecsétje 1940-ben került rá. Valószínűleg azért kerülhetett először Kolozsvárra, mivel Erdélyben nyomtatták. Az 1928-as megjelenési év az imaóra időpontjainak feljegyzésére szolgáló oldalon feltüntetett kezdőévből olvasható ki.

37 A kiadvány utolsó oldalain olyan 19. századi Oltáriszentség és Jézus Szíve tisztelethez fűződő fohászok szerepelnek, amelyek elmondását IX. Pius, X. Pius, valamint XIII. Leó pápa búcsú kiváltságokkal látta el.

38 ZIEGLER 1931.

éve úgyszintén nincs feltüntetve, de a fentiekben bemutatott módszerrel az is kideríthető.³⁹ Ez a kalocsai változatok hasonló kiadása. Nem rendelkezett az erdélyi egyházmegye jóváhagyásával, de hivatkozik három kalocsai kiadás (1914, 1915, 1917) egyházi engedélyére. A harmadik erdélyi változat⁴⁰ Kolozsváron jelent meg, 1932-ben, Trefán Leonárd, ferences szerzetes átdolgozásában.⁴¹ Ebben az időszakban a történeti Magyarország más területén is találkozunk e szentségimádási gyakorlat népszerűsítésével. 1934-ben Kanizsán⁴² is megjelent, Wátz Oszkár plébános átdolgozásában.

A kolozsvári és a kanizsai kiadvány az ájtatosság végzését Jézus Isteni Szívének engesztelésére, a többi az éjjeli bűnök elégtételére ajánlja. Egyedül a kolozsvári kiadvány nem tartalmazza a búcsúkiáltásokkal ellátott fohászokat.

A kanizsai kiadás nagyobb átdolgozáson esett át, az eredeti 60 perces ájtatosságot három változatban végezhető, négy negyedórás felbontású imaórává dolgozták át, minden negyedóra elejét kiegészítve egy Miatyánkkal, egy Üdvözléggel és egy Hiszekeggel. A kiadvány végén ének ajánlások is szerepelnek.

Még nem sikerült tisztázni, hogy a két első erdélyi kiadás kinek a kezdeményezésére született, és azt sem, hogy kik ismertették meg ezeket a csíkszentdomokosiakkal, de a felkutatott példányok alapján többnyire csak ezek lehettek elterjedve a faluban. Székely László⁴³ ugyan csak a kolozsvári kiadás használatára hivatkozik, Csíkszentdomokoson egyáltalán nem lehetett azzal a változattal találkozni.

A felkutatott csíkszentdomokosi „könyvecskékben” található bejegyzések⁴⁴, valamint a visszaemlékezések⁴⁵ segítségével bizonyítható, hogy 1928-ban az ájtatosságot már végezték a faluban, felvállalóik többnyire ferences harmadik rendi tagok⁴⁶ voltak. Ezek, valamint a kolozsvári kiadás ferences kötődésének a tudatában, feltételezhető, hogy a két első erdélyi kiadás megszületésében, valamint az ájtatosság csíki meghonosodásában szerepe lehetett.

39 A 35. lábjegyzetben bemutatott módszerrel az 1931-es kiadási év állapítható meg.

40 Az ájtatosság Trefán Leonárd egy 1931-ben megjelent, a Jézus Szíve tiszteletet szorgalmazó művében szerepel először. TREFÁN 1931. 411–438. Az átdolgozást az 1915-ös kalocsai kiadvány ismeretében tette, mivel az egyházmegyei jóváhagyást kérelmező levelében hivatkozik rá, nagyon hasznosnak és szükségesnek látva a saját egyházmegyéjében való elterjesztést is. GYÉL I 1/a. *Könyvcenzúra, sajtótermékek*. 889/1931. Az ismert forrásokból nem derül ki, hogy a korábbi erdélyi kiadványokat ismerte-e.

41 ZIEGLER 1932.

42 ZIEGLER 1934.

43 SZÉKELY é. n. [1995]. 10.

44 A korábban említett, a kiadás évéről árulkodó oldal, a szentségimádás időpontjának feljegyzése mellett a felvállaló nevének a feltüntetésére is lehetőséget kínál. A „könyvecske” tulajdonosai legtöbb esetben éltek is ezzel a lehetőséggel, így általában ismert ki és mikortól kezdte végezni az ájtatosságot. Több esetben annak a neve is szerepel, akire áthagyományozódott a kötelezettség folytatása.

45 A faluban többen is említették, hogy régebben a ferences harmadik rend tagjai vállalták fel ezt a feladatot, ezért a beazonosított személyek neveit összevettem a csíkszentdomokosi ferences harmadik rend törzskönyvében szereplők adataival.

46 Az előbbi lábjegyzetben említett adategyeztetés azt eredményezte, hogy a kilenc azonosított asszony közül haton az említett ferences közösség mellett voltak elkölteleződve.

tett a csíksomlyói ferenceseknek is. A ferences harmadik rend felügyeletével megbízott ferences atyák rendszeres kapcsolatban álltak világi testvéreikkel, megvolt a lehetőségük ilyen kezdeményezések megtételére is.⁴⁷ Annak ellenére, hogy más felcsíki faluban még nem sikerült ennek az ájtatosságnak még az emlékezetben sem a nyomára bukkanni, néhány levéltári forrás az ájtatosságnak nemcsak csíkszentdomokosi, hanem általánosabb elterjedését sejteti. A szépvízi ferences harmadik rendi közösség tagjairól jegyezték fel 1938-ban, hogy „csütörtök éjjel otthonukban mindig más-más háznál szentségimádást végeznek”.⁴⁸ A kolozsvári ferencesek kapcsán is bukkantam olyan írásos forrásokra, amelyek szentórák megtartását említik. A kolozsvári ferences templomban az 1920-as, 1930-as években minden hónap első péntekét megelőző csütörtökökön tartottak ilyen „szentórát”.⁴⁹ Még nem sikerült tisztázni, hogy ezek milyen kapcsolatban álltak egymással, valamint mennyiben jelentik ugyanazt az ájtatosságot.

Csíkszentdomokoson az eddig felgyűjtött adatok alapján a csütörtöki imaórákra csak nők vállalkoztak. A visszaemlékezések alapján leginkább csoportosan végezték, általában annak a személynek a lakásán, aki az adott csütörtöki napra felvállalta a szentségimádási óra megtartását. Így évente nem csak a szabályzatban előírt egy alkalommal teljesítették a feladatot, hanem legkevesebb annyiszor, ahányan társultak. Többen is a nagycsütörtöki és az úrnapi áldozatvállalást tartották a legidősebbnek és a leghatásosabbnak, ezért ha tehették ezeken a napokon is összejöttek. Volt, aki templomi szentségimádásokon való előfordulására is emlékezett. A két-három tagú csoportok családi, vagy szomszédsági alapon szerveződtek. A szabályzatban előírt éjszakai időpont betartásához mindannyian szigorúan ragaszkodtak. Máig tartó továbbélése bizonyítja, hogy mindig voltak, akiknek fontos volt a továbbörökítés. Az eddig felkutatott esetekben a hagyományozódás leginkább családi körben valósult meg, anya-lánya, anyós-meny irányú átadásokkal találkozhatunk. Visszautasítás esetén a késői időpontban elvárt ájtatoskodás jelentette általában a felvállalhatatlan feladatot. Csíkszentdomokoson napjainkban leginkább magányukba visszavonult „éjjeli szentségimádókkal” lehet találkozni, akik évente egyszer, az elődeik által felvállalt csütörtök éjszaka végzik ezt az ájtatosságot. Hathatós áhítatnak tartva, van, aki nehéz élethelyzetben is „olvogatja”. Egy olyan szomszédi, egyben rózsafüzér társulati közösséggel is találkoztam, amely a nagyböjti paraliturgikus ájtatosságsorozatát nagycsütörtökön éjszaka ennek a szentórának a beiktatásával zárja.

A falu mai szentségimádási gyakorlatában találkozunk egy rövidebb múlttal rendelkező ájtatossággal is, amely a hónap 22. napjához kötődő engesztelő áhítatforma. A Mária-jelenések üzeneteinek, valamint bizonyos egyéni látomásélmények hatására a 20. század második felében világszerte felerősödtek a különféle engesztelő mozgalmak, amelyek az elhatalmasodott bűnökre, ennek következményeire hívják fel a figyelmet és engesztelő

47 A fentiekben említett XII. relációkban is találunk olyan feljegyzéseket, amelyek a tényleges találkozásokat említik.

48 GYÉL *Népmozgalmi statisztikák jelentések (1779–2002)*. 2000/1938

49 SZABÓ 1930. 95–96.

áldozatok (ima, böjt) meghozatalával kívánnak ezen változtatni, a megtérést elérni. A mozgalom csírái Erdélyben az 1980-as évek végén kezdtek terjedni, és rövid idő alatt általánosan elterjedtek az egész gyulafehérvári egyházmegyében.⁵⁰ A különböző eredetű, de jelentősen magyarországi látnokok mozgalmához kapcsolódó engesztelő imagyakorlatok közös vonása, hogy az emberiség bűneinek jóvátétele érdekében gyakorolják, és egy meghatározott időrendhez, a nap valamelyik időszakához, a hét, vagy a hónap valamelyik napjához kötődnek. Amennyiben megvalósítható ezeket javasolt templomban és szentségkitétel mellett végezni.

Csíkszentdomokoson az 1980-as, 1990-es években változatos alulról szerveződő, leginkább a paraliturgiában kibontakozó engesztelő imagyakorlat alakult ki⁵¹, napjainkban már csak a templomi változatnak vannak élteitői. A liturgikus térben helyet kapó paraliturgikus ájtatosság 1992 óta az egyházmegyében egyedülállóan nem valamely Mária, vagy Mária-jelenési ünnepen valósul meg, hanem minden hónap 22-én. Az 1989-es „forradalom” győzelmének az emléknapiját a vallásszabadság újabb hajnalaként ünneplik. A plébániatemplomban, kitett oltáriszentség előtt végzett ájtatosság általában szentmisével zárul. A résztvevők száma 10–50 között váltakozik, leginkább az idős korosztály képviselőinek a jelenlétében, az ájtatosság irányítását fiatal és középkorú asszonyok végzik.

Összefoglalás

A tanulmány Csíkszentdomokos mai eucharisztikus áhítatgyakorlatából ragad ki és mutat be röviden négy fajta szentségimádási gyakorlatot. Három a kitett Oltáriszentség jelenlétében szerveződik, van közöttük 19. századi, akár még régebbi gyökerekkel rendelkező örökimádó, vagy az egykori oltáregylet működését idéző gyakorlat, de olyan is, amely a közelmúltban honosodott meg, az engesztelés fontosságának újfajta hangsúlyozásával. A három, közismertebb szentségimádási forma mellett olyannal is találkozunk, amely csak megnevezésében és szellemében rokonítható ezekkel. A családi otthonokba tervezett egyéni, vagy kis létszámú közösségnek szánt éjszakai ájtatosság Jézus nagycsütörtöki szenvedésének az átélését helyezi előtérbe. A bemutatott áhítatformák mindegyikénél felfedezhető, időnként szinte elválaszthatatlanul összefonódva az eucharisztia és a Jézus Szíve tisztelet, valamint az engesztelés fontosságának a hangsúlyozása.

A kommunista hatalomátvételig az ismertetett áhítatgyakorlatok mind egyházi kezdeményezésre születtek, terjedésükben az erdélyi ferencesek is szerepet játszottak, de sok esetben laikus irányítással zajlottak. A vallási közösségek felszámolása, valamint a vallásgyakorlat ellehetetlenítése a kezdeményezést és az irányítást szinte teljesen világi kézbe adta. Az 1989-es politikai változások következtében sem tapasztalható ennek nagyfokú irányvál-

50 Erről lásd bővebben Fábián 2012.

51 Erről részletesebben lásd Fábián 1996.

tása. Az új ájtatosságok kezdeményezését és működtetését még napjainkban is az alulról szerveződés jellemzi. A nagyfokú hagyománytisztelet mellett ez is magyarázhatja a paraliturgiában felnőtt „éjjeli szentségimádás” több mint 90 évét.

A csíkszentdomokosi közösségi imaélet csupán egy kis szeletének a felvilantásával remélhetőleg sikerült valamelyest érzékeltetni, hogy a faluban, ha egyre rohamosabban csökkenő mértékben, de még napjainkban is jelen van egy sajátos, több mint száz év ráncait magán viselő archaikus eucharisztikus lelkiség.

Irodalom

BERGER, Rupert

2008 *Lelkipásztori liturgikus lexikon*. Vigilia, Budapest.

FÁBIÁN Gabriella

1996 Az új engesztelő mozgalom elterjedése Csíkszentdomokoson. In: KÜLLÖS Imola (szerk.) *Vallási néprajz* 8. Debrecen, 305–316.

2012 Az engesztelő mozgalom húsz éve a Székelyföldön. In: POVEDÁK Kinga – BARNA Gábor (szerk.) *Vallás, közösség, identitás*. Szeged, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 221–228.

HORVÁTH István

é. n. *Az örökös szentségimádás hagyománya egyházmegyénkben*. <https://ersekseg.ro/hu/node/3846> (letöltés: 2018. december 13.)

Magyar Katolikus Lexikon

1993–2010 *Magyar Katolikus Lexikon*. Főszerk: Diós István. Szent István Társulat, Budapest. Online változat: <http://lexikon.katolikus.hu/> (letöltés: 2019. január 14.)

MARTON József (szerk.)

2008 *Márton Áron. Oltáriszentség, Krisztus Király*. Márton Áron hagyatéka 4. Mentor, Marosvásárhely.

2015 *Márton Áron. Körlevelek – 1. (1938–1947)*. Márton Áron hagyatéka 11. Mentor, Marosvásárhely.

NÓDA Mózes

2012 *Élő liturgia. A II. vatikáni zsinatot megelőző liturgikus megújulás és hatása az erdélyi egyházmegye liturgikus életére*. Szent István Társulat – Verbum, Budapest – Kolozsvár.

SZABÓ Dömjén

1930 *Jézus Szíve kultusz. Főként gárdavezetőknek*. Szent Bonaventura Könyvnyomda, Cluj-Kolozsvár.

SZÉKELY László

é. n. [1995] *Csíki áhítat. A csíki székelyek vallásos hitélete*. Szent István Társulat, Budapest.

TAMÁSI Zsolt

2009 Az esperesi kerületek a püspöki rendeletek tükrében. In: BARABÁS Kisanna – TAMÁSI Zsolt (szerk.) *A maros-küküllői főesperesi kerület plébániáinak története 1900-tól 1989-ig*. Verbum, Kolozsvár, 11–106.

Forráskiadványok

A legfölségesebb...

1928 *A legfölségesebb Oltáriszentség örök imáadására és a szegény templomok fölszerelésére alakult Központi Oltáregyesület tagjai közé fölvetett....*
Providentia, Kolozsvár

n. n.

é. n. [1928] *Éjjeli szentségimádás*. k. n., h. n.

TREFÁN Leonárd

1931 *Első péntek Jézus legszentebb Szívének engesztelő imáadására*. Szent Bonaventura Könyvnyomda, Cluj-Kolozsvár.

ZIEGLER András

1914 *Éjjeli Szentségimádás elégtételül az éjjeli bűnökért*. Rózsafüzérgyár, Kalocsa.

1931 *Éjjeli Szentségimádás elégtételül az éjjeli bűnökért*. Tip. Péter Ferenc, M-Ciuc.

1932 *Éjjeli szentségimádás Jézus Isteni Szívének engesztelésére*. Ziegler András landshuti plébános után magyar nyelven átdolgozta P. Trefán Leonárd. Szent Bonaventura Könyvnyomda, Cluj-Kolozsvár.

1934 *Szentóra. Éjjeli szentségimádás Jézus Isteni Szívének engesztelésére*. Ziegler András landshuti plébános könyve után magyarra átdolgozta Wátz Oszkár szentszéki tanácsos plébános. Katolikus Hitélet, Stara Kanjiža.

1941 *Éjjeli szentségimádás elégtételül az éjjeli bűnökért*. 4. kiadás. Rózsafüzérgyár, Kalocsa.

Levéltári források

Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (KFL). Kalocsai Érseki Levéltár. A Kalocsai Érseki Hivatal Iratai. Egyházkormányzati Iratok (I.1.a.)

Gyulafehérvári Érseki Levéltár (GYÉL). Püspöki (Érseki) Hivatal iktatott iratai (I 1/a.)

Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár (GYFL) Csíkszeredai Gyűjtőlevéltár (CSGYL)

Nihil obstat. Coloczae, die 15. Maji 1914. Dr. Richardus Povischil censor.	<i>Éjjeli imádási órát tart az év 1950. 45 csütörtökén Berta Terenzia ne *</i>
Nr. 1694. Coloczae, die 19. Aprilie 1915. Imprimatur. Ludovicus Kleiner m. p. vicarius aeppalis.	Ez az óra a következő napokra esik: 1931-ben: 1950 November ** 9 in 1932-ben: _____ 1933-ban: _____ 1934-ben: _____ 1935-ben: _____ 1936-ban: _____ 1937-ben: _____ 1938-ban: _____ 1939-ben: 1968. I. 1.
Nr. 598. Coloczae, die 2. Februarii 1917. Imprimatur. Leopoldus m. p. archiepiscopus.	
Péter Ferenc Csikszereida	* A szentségimádó neve. ** A szentségimádás napja.

A csütörtök „éjjeli szentségimádás” 1931-ben, Péter Ferenc csikszereida nyomdájában kiadott változata, a kalocsai egyházmegye jóváhagyásait, valamint a „könyvecske” tulajdonosainak a neveit és az ájtatosság kezdésének időpontjait feltüntető oldalaival

Nagycsütörtöki „éjeli szentségimádásokat” végző csíkszentdomokosi asszonyok (2017)